

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

Кафедра загальної та регіональної географії

ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан природничо-географічного
факультету

Л.П. Міронєць
«29» серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Палеогеографія

галузь знань: 01 Освіта

спеціальність: 014 Середня освіта (Географія)

освітньо-професійна програма: Середня освіта (Географія. Біологія та здоров'я людини)

галузь знань: 10 Природничі науки

спеціальність: 106 Географія

освітньо-професійна програма: Географія

Погоджено науково-методичною
комісією природничо-географічного
факультету

« 29 » серпня 2025 р.

Голова

(Міронєць Л.П., к.пед.н, доцент)

Розробник: Данильченко Олена Сергіївна кандидат географічних наук, доцент, доцент кафедри загальної та регіональної географії

Робоча програма розглянута на засіданні кафедри загальної та регіональної географії

Протокол № 1 від “ 28 ” серпня 2025 р.

Завідувач кафедри
загальної та регіональної географії

Корнус О. Г., к.г.н., доцент

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 4	бакалавр	Вибіркова	
		Рік підготовки:	
		4-й	
		Семестр	
		8-й	
		Лекції	
		24 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		24 год.	4 год.
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		72 год.	110 год.
		Консультації:	
Загальна кількість годин – 120		Вид контролю: залік	

2. Мета вивчення навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни є відтворення фізико-географічних умов минулих геологічних епох (розчленування суходолу, розподіл суші і океану; особливості рельєфу; кліматичні умови; склад органічного світу тощо). Студенти знайомляться і вивчать принципи і методи палеогеографічних досліджень. На лекціях і під час самостійної роботи студентами опрацьовуються прийоми палеогеографічних реконструкцій, особливо палеогеографічного аналізу геосистем різного типу і походження.

В результаті освоєння теоретичних знань з курсу «Палеогеографія» студент повинен:

Знати:

- місце палеогеографії в системі географічних наук;
- завдання, які вирішуються палеогеографією;
- основні групи палеогеографічних методів, літологічний і біономічний фаціальний аналіз;
- принципи палеогеографічних інтерпретацій;
- структуру основних палеогеогеосистем на певних часових зрізах;
- принципи поділу, стратиграфічні і кліматичні підрозділи антропогенного періоду.
- основні етапи еволюції і розвитку культур людини.

Уміти:

- працювати з тематичними палеогеографічними картами.
- будувати палеогеографічну (палеотектонічну, палеокліматичну) криву території (акваторії).

- давати за картами палеогеографічну характеристику материка (океану) чи їх частин.
- виконувати порівняльний аналіз палеогеографічних умов регіонів чи геологічних епох.

Методи викладання, навчання: частково-пошуковий, проблемно-пошуковий; інтерактивні (дистанційні освітні технології, презентація); практичні методи навчання (практична робота); інноваційні методи (обмін думками (think-pair-share), метод ілюстрацій.

3. Передумови для вивчення дисципліни

Навчальний курс пов'язаний і спирається на знання студентами геології, передусім історичної, фізичної географії материків та України. Вивчення дисципліни передбачає дотримання положень Кодексу академічної доброчесності СумДПУ імені А.С. Макаренка.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
A	глибоко і міцно засвоїв програмний матеріал з палеогеографії; вичерпно, послідовно, грамотно і логічно його викладає. Прогнозує і передбачає подальший хід явища, описує можливі наслідки, результати, що впливають з наявних даних. на основі проблемної ситуації, виділяє проблему, конструює гіпотези і перевіряє їх. При цьому студент не має утруднень при відповідях на видозмінені завдання, вільно справляється із класифікаціями, палеореконструкціями та іншими видами застосування знань, показує знайомство з монографічною літературою, правильно обґрунтовує прийняті рішення, володіє різнобічними палеогеографічними методами і прийомами, володіє в повному обсязі специфічним поняттєво-термінологічним апаратом навчальної дисципліни.
B	твердо знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його; не допускає суттєвих неточностей у відповідях на питання, правильно застосовує теоретичні положення палеогеографії при вирішенні практичних задач, впевнено володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання, коректно встановлює причинно-наслідкові зв'язки.
C	знає програмний матеріал, грамотно й по суті викладає його, але допускає деякі неточності під час відповіді; правильно застосовує теоретичні положення палеогеографії при вирішенні практичних задач, володіє необхідними навичками і прийомами їх виконання. Самостійно відтворює знання з елементами перетворення. Застосовує їх у видозмінених, але близькій до типової ситуації, однак потребує допомоги викладача. Дає свою власну інтерпретацію матеріалу (пояснення, короткий виклад). Уміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки.
D	має знання лише основного матеріалу палеогеографії, але не засвоїв його окремих деталей, допускає неточності, недостатньо правильні формулювання, порушення послідовності у викладі програмного матеріалу і відчуває утруднення при виконанні практичних робіт.
E	самостійно відтворює інформацію та застосовує її у типовій ситуації, але при цьому виявляє невпевненість у своїх діях. На основі фактів робить висновки, але за допомогою викладача, намагається зробити звіт про виконані дії.
F	не знає більшої частини програмного матеріалу з палеогеографії, допускає суттєві помилки; не володіє у достатньому обсязі поняттєво-термінологічним апаратом науки; невпевнено, із помилками

	виконує практичні завдання; не вміє наводити приклади та встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; відтворює інформацію лише на основі зовнішньої підказки.
FX	має загальне уявлення про палеогеографію, знання програмного матеріалу носить фрагментарний характер, відповіді на запитання дає «так» чи «ні».

Розподіл балів, які отримують студенти для заліку

Поточний контроль													Разом	Загальна сума
РОЗДІЛ 1						РОЗДІЛ 2								
T1	T2	T3	T4	T5	Kp1	T6	T7	T8	T9	T10	T1 1	Kp2	60	100
	4	4	4	4	10	4	4	4	4	4	4	10		
Самостійна робота														
2	2	4	4	4		4	4	4	4	4	4		40	

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Поточний та підсумковий контроль проводяться відповідно до вимог Положення «Про порядок оцінювання знань студентів у Європейській кредитно-трансферній системі (ЄКТС) організації освітнього процесу», затвердженого вченою Радою СумДПУ ім. А.С.Макаренка (протокол №7 від 23.02.2015).

Видами, засобами та формами оцінювання є формативне оцінювання, яке включає опитування здобувачів освіти та усні коментарі викладача, настанови викладача в процесі виконання практичних робіт, обговорення та взаємооцінювання студентами виконаних практичних завдань; сумативне оцінювання, що включає оцінки за виконання практичних робіт, поточних тестових контролів (загалом 60 балів). Загальна оцінка з дисципліни також включає оцінку за виконання завдань самостійної роботи – до 40 балів.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. МЕТОДИ ПАЛЕОГЕОГРАФІЇ

Тема 1. Вступ до палеогеографії. Структура та основні завдання дисципліни.

Основи палеогеографії, її основні завдання. Структура палеогеографії як науки. Матеріали, що їх використовує палеогеографія

Тема 2. Методи відносної геохронології.

Стратиграфічний метод. Метод аналізу «керівних форм». Філогенетичний та інші методи відносної геохронології.

Тема 3. Методи абсолютної геохронології.

Уран-свинцевий, рубідій-стронцієвий, калій-аргоновий, радіовуглецевий та інші методи абсолютної геохронології. Підрозділи геохронологічної шкали та їх тривалість.

Тема 4. Основні методи фаціального аналізу.

Основи фаціального аналізу. Основні типи фацій. Основи літологічного та біономічного фаціального аналізу.

Тема 5. Геологічні формації та відтворення рухів земної кори.

Уявлення про геологічні формації. Роль аналізу геологічних формацій у палеогеографічних реконструкціях.

РОЗДІЛ 2. ЕТАПИ ПАЛЕОГЕОГРАФІЧНОГО РОЗВИТКУ ЗЕМЛІ

Тема 6. Догеологічний етап. Гіпотези походження Сонячної системи та Землі. Характеристика основних груп гіпотез. Сучасні уявлення про походження Землі. Формування оболонкової будови Землі та її внутрішня будова. Утворення земної кори різних типів. Гіпотези походження материків та океанічних западин.

Тема 7. Палеогеографія докембрію. Кембрійський «вибух». Розвиток структур земної кори та органічного світу у докембрії.

Тема 8. Палеогеографія палеозою. Розвиток структур земної кори та органічного світу у палеозої.

Тема 9. Палеогеографія мезозою. Розвиток структур земної кори та органічного світу у мезозої.

Тема 10. Палеогеографія кайнозою. Розвиток структур земної кори та органічного світу у кайнозої.

Тема 11. Палеогеографія антропогену. Термінологія, тривалість і проблеми поділу антропогенового періоду. Кліматостратиграфічний поділ антропогенового періоду. Характеристика основних подій антропогену. Гіпотези, що пояснюють виникнення зледенінь. Антропогенез. Еволюція і хронологія культур людини.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	У с ь о г о	у тому числі					У с ь о г о	у тому числі				
		Л е к ц ії	П р а к т .	Л а б о р .	К о н с .	С а м о с т. р		Л е к ц ії	П р а к т .	Л а б о р .	К о н с .	С а м о с т. р
Розділ 1. ОСНОВИ ПАЛЕОГЕОГРАФІЇ												
Тема 1. Вступ до палеогеографії.	7	1				6	10					10
Тема 2. Методи відносної геохронології.	9	1	2			6	11	1				10
Тема 3. Методи абсолютної геохронології.	10	2	2			6	11	1				10

Тема 4. Основні методи фаціального аналізу.	14	4	4			6	12	2	2			8
Тема 5. Геологічні формації та відтворення рухів земної кори.	10	2	2			6	12					12
Розділ 2. ЕТАПИ ПАЛЕОГЕОГРАФІЧНОГО РОЗВИТКУ ЗЕМЛІ												
Теми 6. Догеологічний етап.	11	2	2			7	11	1				10
Тема 7. Палеогеографія докембрію.	11	2	2			7	11	1				10
Тема 8. Палеогеографія палеозою.	13	2	4			7	12		2			10
Тема 9. Палеогеографія мезозою.	11	2	2			7	10					10
Тема 10. Палеогеографія кайнозою.	11	2	2			7	10					10
Тема 11. Палеогеографія антропогену.	13	4	2			7	10					10
Усього годин	120	24	24			72	120	6	4			110

Теми лабораторних занять

Виконання лабораторних робіт даною робочою програмою не передбачено.

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Палеогеографія як наука. Структура і становлення палеогеографії.	2	
2.	Методи палеогеографічних досліджень.	2	
3.	Аналіз палеогеографічних карт.	2	
4.	Фаціальний аналіз. Побудова та аналіз палеогеографічних кривих	4	2
5.	Особливості розвитку природи Землі в докембрії.	2	
6.	Особливості розвитку природи Землі в палеозої.	4	2
7.	Особливості розвитку природи Землі в мезозої.	2	
8.	Особливості розвитку природи Землі в кайнозої.	2	
9.	Особливості розвитку природи Землі в антропогені.	2	
10.	Еволюція та хронологія культур людини	2	
	Усього	24	4

5. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Герасименко Н. П. Палеогеографія четвертинного періоду України (палеоландшафти): підручник. К.: Прінт-Сервіс, 2020. 296 с. Режим доступу: <https://drive.google.com/file/d/1-oYNavJPqyUbI9XvqHKLqHnIf36ox6IZ/view?usp=sharing>
2. Палеоекологія давньої людини на території України (палеоліт): підручник-монографія. К.: Прінт-Сервіс, 2022. 361 с. https://geo.knu.ua/wp-content/uploads/2022/06/pidruchnyk-monografiya1_gerasymenko.pdf

3. Cao W., Zahirovic S., Flament N., Williams S., Golonka J., Müller R. D. Improving global paleogeography since the late Paleozoic using paleobiology. Published by Copernicus Publications on behalf of the European Geosciences Union. Режим доступу: <https://bg.copernicus.org/articles/14/5425/2017/bg-14-5425-2017.pdf>
4. Chuanlong M. at all. Lithofacies Paleogeography and Geological Survey of Shale Gas. Springer Nature, Singapore, 2023. DOI 10.1007/978-981-19-8861-5

Додаткові

1. Веклич Ю. М. Геоологический морфо-літогенез та методологічні аспекти його дослідження. Монографія. – Київ: УкрДГПІ, 2018. – 254 с. Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1pOOzqi-sOG06OY7J7fzzZ7n5KThWkHO_/view?usp=sharing
2. Дорошкевич С. П. Природа Середнього Побужжя у плейстоцені за даними вивчення викопних ґрунтів. К.: Наукова думка, 2018. 175 с. Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1Jt5a4VHF03gWXMxpAvulC7g_zRrp2GeF/view?usp=sharing
3. Основи палеогеографії : навчальний посібник / автори-укладачі : С.Г. Половка, Д.О. Панкратенкова. – Умань : 2015. – 107с.
https://library.udpu.edu.ua/library_files/ece/7487_01.pdf
4. Корнус А. О. Палеогеографічні умови Дніпровського часу та їх роль у формуванні літогенної основи ландшафтів території Сумської області / А. О. Корнус, Б. М. Нешатаєв, Ю. О. Кисельов. Слобожанський науковий вісник. Серія Природничі науки : науковий журнал / МОН України, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка ; [гол. ред. А. О. Корнус ; редкол.: Miroslava Hlebova, Ю. В. Буц, В. П. Воровка та ін.]. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 2. С. 41–44. – doi: <https://doi.org/10.32782/naturalspu/2023.2.7>
5. Навчально-методичні рекомендації до вивчення предмету «Палеогеографія антропогену» / Укл. Н. П. Герасименко. Київ, 2023. 77 с.
<https://geo.knu.ua/wp-content/uploads/2023/04/gerasymenko-metodychna-rozrobka.pdf>
6. Поліщук Л.Б. Палеогеографія України. Практикум для студентів спеціальності 6.040104 «Географія»: Навчально-методичний посібник / [кол. авт. За ред. В.А. Пересадько, В.Е. Лунячека, К.В. Шпурик]. – Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2015. – 152 с.
7. Daniau A.-L., Desprat S., Aleman J., Bremond L., Davis B., et al. Terrestrial plant microfossils in palaeoenvironmental studies, pollen, microcharcoal and phytolith. Towards a comprehensive understanding of vegetation, fire and climate changes over the past one million years. Revue de Micropaléontologie, Elsevier Masson, 2019, 63, pp.1-35. Режим доступу: <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-02322171/document>

Інформаційні ресурси

1. <https://dl.sspu.edu.ua/course/view.php?id=9462> - дистанційний курс на Moodle СумДПУ.
2. <https://igu.org.ua/node/143> – сторінка сектору палеогеографії Інституту географії НАНУ.
3. <https://museumkiev.org/paleontology/pleistocen.html> – сторінка відділу палеонтології ННПМ НАН України.

6. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

- підручники та навчальні посібники, зазначені у списку літератури;
- відеоматеріали по темам курсу;
- ілюстративні матеріали (структурно-логічні схеми, таблиці).